

PERSPECTIVA EUROPEANĂ PRIVIND SECURITATEA INTERNAȚIONALĂ – POLITICA EXTERNĂ ȘI DE SECURITATE COMUNĂ

Roșca Veronica, lector universitar
Magistru în Științe politice, U.T.M.

„O Europa sigura într-o lume mai buna”

Crearea unei arhitecturi internaționale în domeniul securității a fost menită a întări încrederea între națiuni, a diminua riscurile apariției unor noi conflagrații de proporțiile celor experimentate în prima jumătate a secolului XX cu efecte devastatoare pe continentul european. Infrastructura instituțională de securitate și apărare creată a răspuns unor nevoi specifice. Aceasta a evoluat în timp odată cu transformările scenei relațiilor internaționale.

Perioada de pace și stabilitate fără precedent pe care o traversează Europa la sfârșitul secolului XX și conceptul secolului XXI se datorează existenței Uniunii Europene. Ea este cea care a generat nu doar un nivel ridicat de dezvoltare economică pe continent, ci și o nouă abordare a securității, întemeiată pe soluționarea pașnică a disputelor și pe cooperarea internațională multilaterală prin intermediul unor instituții comune.

Desigur că un rol crucial în asigurarea securității europene l-a jucat SUA, atât prin angajamentele de securitate față de Europa luate în cadrul NATO, cât și prin sprijinul acordat integrării europene. La nivel mondial încheierea războiului rece a determinat, cel puțin din punct de vedere militar, trecerea la o lume unipolară, în care SUA dețin o poziție dominantă, la foarte mare distanță de orice alt stat. Cu toate acestea, experiența perioadei recente a arătat că nici un stat, nici măcar o superputere precum SUA, nu poate aborda problemele globale de securitate de unul singur.

Mediul internațional de securitate a înregistrat o schimbare dramatică după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001. Până la

11 septembrie fenomene precum terorismul, traficul de droguri, traficul de arme mici, migrația ilegală, spălarea de bani acționau aproape separat. Ca urmare, instituțiile naționale și internaționale abordau separat aceste fenomene, cu mai multă sau mai puțină eficiență. Dintr-o dată s-a descoperit că în practică ar putea fi observat un nexus al acestor probleme diferite, utilizat de către rețelele criminale interne și transfrontaliere ca o cale de a îmbunătăți eficiența activității lor.

După tragicele evenimente din 11 septembrie 2001, omenirea este încă confuză privind cauzele, mecanismele activităților criminale. A devenit evident faptul că următorul 11 septembrie 2001 este posibil în orice moment cu diferite ținte, resurse, tehnici și rezultate. Între intervenția din Afganistan și atacul asupra Irakului, alianțele împotriva terorismului au înregistrat diferite evoluții.

Noile relații dintre Statele Unite și Rusia, pe de o parte, și dintre NATO și Uniunea Europeană, pe de altă parte, marchează în prezent mediul internațional de securitate – un nou parteneriat, dar și noi tensiuni. În aceste circumstanțe lipsa de bani, de timp, de viziune și de voință politică ar putea afecta nu doar securitatea națională, cât mai ales pe cea internațională.

În acest context, mai ales după 1998, Uniunea Europeană a dat un nou impuls eforturilor de întărire a securității și de definire a dimensiunii de apărare la nivel european. Dezvoltarea unei **politici externe și de securitate comune** a inclus și ideea definirii unei politici comune de apărare, menționată în mod explicit în Tratatul de la Amsterdam.

În același timp, Uniunea Europeană s-a arătat tot mai mult preocupată de finalizarea propriilor reforme instituționale, mai ales în contextul extinderii, precum și de finalizarea dezbaterilor pe tema construcției politice ce va defini viitorul Europei. Aceste dezbateri, cel puțin cele determinate de discutarea Constituției Europene, au șanse rezonabile de a fi reluate în special după votul

negativ din Franța și Olanda, cât și după întâlnirea la nivel înalt de la Bruxelles (iunie 2005).

Începând cu 1 ianuarie 2007, Uniunea Europeană se definește ca o uniune de 27 de state, reunind circa 496 de milioane de locuitori și producând circa 27% din PIB-ul mondial. Devenită actor economic global, UE va trebui să participe mai substanțial și la mecanismele de asigurare a securității globale, chiar dacă formele concrete ale acestei implicări pentru moment nu sunt încă clar precizate.

Noile circumstanțe internaționale reclamă noi reguli în domeniul securității internaționale. Redefinirea regulilor privind securitatea internațională după prăbușirea ordinii bipolare ridică însă numeroase probleme, nu doar de ordin practic, ci chiar și de ordin conceptual, inclusiv pentru SUA, aflate deocamdată în poziția de singură superputere.

Aceste dificultăți sunt determinate de mai mulți factori:

- mediul internațional a devenit mult mai dinamic și mai complex decât în perioada războiului rece;

- lipsa unui consens privind modul de abordare a securității internaționale a permis manifestarea diverselor grupuri de interese la toate nivelurile, astfel încât nu au putut fi elaborate politici consistente;

- datorită proliferării accesului la informații în timp real (așa-numitul „efect CNN”) liderii politici trebuie să ia de multe ori decizii de moment care nu permit evaluări mai profunde;

- multiplicarea instituțiilor specializate la nivel național și internațional care abordează problemele din unghiuri specifice și determină analize și decizii fragmentate;

- lipsa unui „model de securitate” rezonabil și acceptabil pentru majoritatea țărilor lumii a favorizat reacții ad-hoc și abordări punctiforme.

Din punct de vedere practic, la începutul secolului XXI actorii cu impact global în domeniul securității sunt SUA, Europa, Rusia, China, India și Japonia. O viziune interesantă este cea a lui

Zbigniew Brzezinski care consideră că esența noii structuri de securitate a lumii se află în relația dintre SUA și Eurasia (care cuprinde pe lângă Europa, toate celelalte țări enunțate mai sus). În cadrul acestei relații se pot identifica două triunghiuri de putere eurasiatică:

- SUA, Europa, Rusia;
- SUA, China, Japonia.

Ca un răspuns la hegemonia SUA se pot înregistra noi combinații bazate pe interese geopolitice, acces la surse de energie, tehnologie nucleară, activități spațiale, infrastructuri critice ș.a. Se pot observa noile formule: Rusia – China - India; Rusia – China; Rusia – Franța ș.a.

Observația cea mai pertinentă referitoare la cele două triunghiuri de putere este aceea că, în fiecare din ele, una din puteri (Europa și, respectiv, Japonia) mizează clar pe ideea de stabilitate și securitate internațională, în vreme ce câte una din celelalte puteri (China și respectiv Rusia) rămân deschise și interesate în eventuale mutații geopolitice.

Un alt punct pertinent de vedere, complementar celui anterior, consideră că la originea „noii schisme mondiale” s-ar afla tensiunea dezvoltată între două „câmpuri” diferite de putere, întemeiate pe principii opuse de organizare: pe de o parte Statele Unite ale Americii, adeptele ale unipolarității, pe de altă parte ceilalți actori majori ai scenei internaționale – Uniunea Europeană, Rusia, China, Japonia – adepții ai multipolarității.

După 11 septembrie 2001 (SUA) și 11 martie 2004 (Spania), mai mult ca oricând, riscurile la adresa mediului internațional de securitate și, în primul rând, cele legate de proliferarea terorismului și a armelor de distrugere în masă se cer a fi combătute printr-o cooperare flexibilă, multilaterală, echilibrată și consecventă între state, care să includă măsuri vizând eliminarea progresivă a cauzelor producerii lor.

Globalizarea, manifestată prin accentuarea interdependențelor multiple dintre state, precum și prin liberalizarea fluxurilor

mondiale de mărfuri, servicii, capital și informații a făcut ca riscurile interne și externe să se poată genera și potența în mod reciproc. Pe fondul unei creșteri a gradului de complexitate și de impredictibilitate al amenințărilor internaționale, îmbunătățirea mediului de securitate internațional impune ca măsurile interne de management al crizelor să fi e mai bine coordonate, iar schimbul de informații strategice între statele implicate să se producă în timp real.

Factorii de decizie – atât civili, cât și militari – din sectorul de securitate sunt chemați să dea răspuns noilor provocări. Instrumentele, pregătirea, bugetele disponibile, cooperarea interagenții apar astfel nu numai ca insuficiente, dar uneori inadecvate față de riscurile vechi și noi la adresa securității naționale și internaționale. Se înregistrează probleme de degradare ireversibilă a mediului, de creștere a frecvenței dezastrelor naturale, de noi tensiuni legate de subdezvoltare pe relația nord-sud ș.a.

Din perspectiva unui mediu internațional de securitate caracterizat de o complexitate crescândă, Uniunea Europeană nu pare a fi în prezent amenințată de conflicte de tip clasic, constând în atacuri armate pe scară largă, în schimb o serie de alte amenințări se profilează la orizont, fiecare dintre ele fiind greu predictibile și relativ difuze, ceea ce le face, într-un fel, mult mai greu de contracarat în condițiile unei ștergeri a granițelor dintre amenințările cu caracter intern și cele cu caracter extern.

Din punct de vedere european sunt de remarcat în mod special:

- *Terorismul internațional*, care reprezintă o amenințare strategică. Acest nou tip de terorism

este legat de mișcări religioase fundamentaliste care au cauze deosebit de complexe. Dincolo de riscurile imediate, terorismul amenință deschiderea și toleranța specifice societăților democratice.

- *Proliferarea armelor de distrugere în masă* reprezintă o altă importantă amenințare contemporană la adresa păcii și securității

țării și popoarelor. Riscurile deosebite determinate de acest tip de amenințare rezidă în faptul că prin intermediul armelor de distrugere în masă un grup terorist de mici dimensiuni poate provoca pierderi care anterior nu puteau fi cauzate decât de armate ale unor state naționale.

- *Existența unor structuri statale slabe* (failed states) și amplificarea crimei organizate. În unele părți ale globului (Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia și Herțegovina, Serbia și Muntenegru, Kosovo, etc) existența unor structuri statale slabe, conflictele civile și accesul la arme au determinat întărirea pozițiilor crimei organizate. Aceste situații sunt amenințări la adresa securității, prin sprijinirea traficului de droguri sau a celui de ființe umane.

- *Conflictele regionale* subminează fundamentele securității și stabilității și creează pre-condiții pentru terorism și crimă organizată, precum și distrugerea speranței și disperare ceea ce poate contribui indirect la proliferarea WMD (arme de distrugere în masă – lb. engleză);

- *Crima organizată* amenință Europa prin traficul de droguri, traficul de ființe umane, imigrația ilegală și traficul ilegal de arme mici ș.a. Legăturile dintre terorismul internațional și crima organizată au devenit evidente.

Ca răspuns la aceste noi pericole și amenințări, statele lumii, în primul rând statele cu potențial militar semnificativ, au în vedere noi principii de organizare a securității regionale și globale care să se constituie în noi oportunități de pace bazate pe:

- *democrație;*
- *guvernare eficientă;*
- *respectarea legilor.*

UE este o structura singulara de asigurare a păcii: prin unirea statelor membre, s-au dezvoltat între ele relații bazate pe drept și nu pe forță, având ca scop echilibrarea pașnică a intereselor. Deocamdată, Uniunii Europene îi lipsește însă capacitatea de a asigura pacea și în afară granițelor ei. Zona în cauză a fost până

acum acoperită preponderent de NATO și, în foarte mică măsură, de Uniunea Europei Occidentale (UEO). Noile provocări la adresa politicii securității din Europa și din zonele învecinate cer în primul rând capacități de prevenire a conflictelor și de rezolvare a crizelor. Statele în sine nu dispun de mijloace suficiente pentru realizarea acestui deziderat. UE, ca întreg, dimpotrivă, dispune de numeroase mijloace politice și economice pentru sprijinirea unei politici de securitate în această privință. Doar ca până la momentul actual nu dispunea de mijloace militare suficiente. Încet, încet s-a ajuns însă la concluzia ca aceste mijloace sunt de asemenea necesare pentru o gestionare cuprinzătoare a conflictelor.

Mediul de securitate internațional va continua să fie marcat de existența tensiunilor și conflictelor de diferite naturi. În aceste condiții, unul din răspunsurile pe care comunitatea internațională le poate oferi este apărarea colectivă. NATO reprezintă un astfel de mecanism, care de-a lungul timpului și-a dovedit viabilitatea. Treptat, UE poate dezvolta un mecanism similar, pentru a cărui eficiență un element esențial îl va reprezenta cooperarea transparentă, de la egal la egal, cu Alianța Nord - Atlantică.

De asemenea, investiții similare în capacități și infrastructuri militare vor putea genera efecte sporite de cooperare între cele două componente. Pentru succesul PESA o variabilă cu un rol important asupra evoluției sale o reprezintă dotarea cu capacitati militare a europenilor.

Bibliografie:

1. <http://www.assemblee-ueo.org>
2. Enăchescu L. *NATO si Politica Europeana de Securitate si Apărare*. Sfera Politicii. Nr. 123-124,
3. <http://www.europa.md/> Politica Europeana de Securitate si Apărare (PESA) si grupurile tactice de lupta ale Uniunii Europene.
4. Vasile Pirnea. *Dimensiunea de securitate si apărare a Uniunii Europene*. Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2005.